

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

"בי אדוני" – הסוד והכח ל'איחוד הנפשות'

ויועדו יחדיו", שאף על פי שהיה מרחק שלוש מאות פרסה בין כל אחד משלושת רעי איוב, בכל זאת ו'יועדו יחדיו' – ועד כדי שינכנסו כולן בשער אחד. והגמרא בבבא בתרא (טז:) שואלת 'מנא הוה ידעי' – מניין ידעו חברי איוב שחברם סובל ומתענה, ועד כדי כך שהגיעו כולם לבקרו ושינכנסו בשער אחד?! והגמרא מתרצת ב' תירוצים: או שהיה כתר לכל אחד או אילן לכל אחד, וברגע שזה היה משתנה היו יודעים שמשוהו קורה לאחד מהם, ולומדת הגמרא משם: "היינו דאמרי אינשי או חבא כחברי דאיוב או מיתותא". ושאל הסבא על גמרא זו, שהרי אם זו היתה רק סגולה מיוחדת לדעת בצער חברם, אם כן איך לומדת הגמרא את הלימוד "היינו דאמרי אינשי" מחברי איוב, מהי המעלה והמיוחדות בזה שידעו והרגישו שחברם מתייסר וסובל, הרי היתה להם סגולה וסימן לכך?! וחדש מכאן: שמוכרח מזה ש'הסגולה' שהיתה בידי חברי איוב אינה ה'סיבה' אלא הוא רק 'סימן' למעלתם הפנימית של חברי איוב, והמעלה הגדולה והפנימית היתה בזה שהם כל כך היו מאוחדים ביניהם באופן טבעי, עד שמתוך איחודם ודיבוקם זה עם זה הם הגיעו גם לדרגת "סוד איחוד הנפשות" – גם 'הנפשות' של איוב וחבריו היו מאוחדות ממש, ולכך אף על פי שהיה ביניהם מרחק של שלוש מאות פרסה זה לא גרם לשום חציצה ביניהם, ועד כדי שהרגישו בצערם של איוב כמותו ממש בלא שום הבדל עד שהגיעו כולם וינכנסו בשער אחד, ולכך ה'כתר' או ה'אילן' שהיו לחברי דאיוב באמת היו רק 'סימן' לכך שהם יודעים ומרגישים בצערם של השני אך ה'סיבה' הפנימית היתה שהם היו בדרגת 'איחוד הנפשות', ומכך למדה הגמ' את הפתגם 'או חברותא כחברי דאיוב'.

והוסיף על זה **אבי מורי ז"ל** בעומק הכוונה והנלמד במה שלמדה הגמ' 'או חבא כחברי דאיוב או מיתותא', כי "אם האדם מרגיש בצער חברו ונושא בעול עם חברו אז גם מרחוק מקום ובחסרון ידיעה יוכל להרגיש ולהשתתף בצערם, אך אם אין אנו מרגישים מרחוק, הטעם הוא: מפני שגם מקרוב אין אנו מרגישים כראוי". וזאת עלינו ללמוד מ'חברי דאיוב', איך צריכים להיות יחסינו ורגשותינו לחברנו, כי האדם יכול לעמוד ממש ליד חברו - ולא להרגיש בו בכלל, חברנו יכול לשכב שותת דם על ידינו - ולא נראה זאת בכלל, כי אם היינו יודעים ומרגישים מקרוב אז גם מרחוק היינו מרגישים בצערם וצרכיו של חברנו, אך הבעיה היא שאף מקרוב איננו מרגישים, ולכך איך נרגיש מרחוק!!! וזוהי היתה פניית יהודה ליוסף בביטוי 'בי אדוני' – אני לא סתם שואל ומבקש אלא 'בי אדוני', אני מבקש שתתבונן עמוק לתוך חיי ומצבי, כך אולי תחיה ותחוש את רגשותי ואז תבוא לקראתי, כי אני מבקש במובן של 'בי' - שהוא הביטוי העז והחזק ביותר של 'בקשה'. וזוהי כנראה הסיבה לכל האריכות שבפרשה זו ובפרשה הקודמת - בדברי יוסף והאחים, כי הכל

"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה" [מ"ד י"ח].

רש"י ביאר בפרשת מקץ, על הפסוק "ויאמרו בי אדוני ירוד ירדנו וגו'", שהוא: "לשון בעיא ותחנונים", שהביטוי 'בי אדני' - בו השתמשו אחי יוסף כשירדו למצרים בפעם השניה, הוא מלשון 'תחנונים'. וכן ביאורו גם כאן בפרשתנו, שהיויגש אליו יהודה' היה בצורה של 'בי אדוני' – מתוך תחנון ובקשה, שביקש רחמים.

אך גם לאחר ביאורו של רש"י, צריכים אנו ליותר ביאור והבנה מהי המשמעות המיוחדת של הלשון 'בי אדוני', כי לא מצינו לשון זו בעוד מקומות בתורה, ומהי בקשת 'בי אדוני' שיהודה ניגש עמה ליוסף?

וביאר בזה אבי מורי ז"ל ע"פ מה שכתב זקני הגאון רבי אהרן וואלקין זצ"ל בספרו "מצח אהרן" (ח"א ג), לבאר את השוני וההבדל שבין הלשוניות שאלה ובקשה. כי לשון 'שאלה' – משמעותה היא ש'השואל אינו עמל כל כך בהשתדלות שיתמלא חפצו אלא הוא רק 'שואל', אך ודאי שרוצה הוא שיעשה כפי חפצו, ואילו לשון 'בקשה' – משמעותה היא ש'השואל מחפש עצות ויגיע עצמו למצוא תחבולות בכדי שיתמלא חפצו. וביאר על פי זה, את מאמרה של אסתר 'נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי' – שהודיע הפסוק בזה צדקת אסתר שאת נפשה שלה ביקשה רק בבחינת 'שאלתי', ולעומת זאת את חיי כלל ישראל היא תולה ב'בקשתי' - עליהם היא מבקשת בבקשה גדולה ומוכנה למסור את נפשה למענם. והוסיף וחדש אבי ז"ל על פי הדברים הללו, **שמלבד שני הלשוניות: שאלה, ובקשה, ישנה גם לשון שלישית, והיא: 'בי אדוני' – שלא רק שהאדם 'שואל' או 'מבקש' מחבירו איזה דבר, אלא זוהי דרגת בקשה גבוהה ביותר, שהאדם מבקש 'בי אדוני' – הוא פונה לחברו ומבקש ממנו "תכנס עמוק לתוך מצבי הקשה ולמצוקת נפשי", תכנס לליבי והרגשתי ואז תחיה ותחוש את רגשותי, וכך אין ספק שלא תשיב אותי ריקם ותענה לבקשתי, כי מי שהוא חי את חברו ומשתתף במצוקתו אז אין ספק בכך שישנה את דעתו וירצה בכל ליבו למלאות את רצון חברו. וזהו הפשט והביאור גם כאן אצל יהודה, שהיויגש' של יהודה היה בצורת בקשה הגבוהה ביותר, והיא: 'בי אדוני' – הוא ביקש מיוסף 'שליט מצרים' להכנס לתוך מצבו שלו, להבין ש'עבדך ערב את הנער', והכל בלשון הגבוהה ביותר של 'בעיא ותחנונים', וכל כך השפיעו הדברים, עד שבאמת "לא יכל יוסף להתאפק" ונגלה לאחיו.**

כשהגיע אבי ז"ל ללמוד בישיבת סלבודקא, השמועיס הראשון ששמע מהסבא מסלבודקא היה בדיוק בעניין זה. שהביא על מה שמצינו אצל איוב שכאשר "וישמעו שלוש רעי איוב את כל הרעה הזאת הבאה עליו", אז כתוב בפסוק "ויבואו איש ממקומו וכו'

היה כדי להמחיש ולתת בליבו להתחבר למצבם, ואז להתחבר עם יוסף ב'סוד איחוד הנפשות'.

חשבתי להוסיף על הדברים הללו שראינו עוד בענין איוב, שהשטן לקח ממנו את כל מה שיש לו: משפחתו, ממונו, ונכסיו, עד שהשאיר לאיוב רק את נפשו. ובאמת יש להעיר מהי הסיבה לכך שהשאיר השטן לאיוב את שלושת חבריו, הרי הוא קיבל רשות להזיק לאיוב בכל מה שירצה ומדוע נמנע הוא מכך?! וחשבתי לבאר, שראינו כאשר השטן קיבל רשות להזיק את איוב אמר לו הקב"ה "הנו בידך" – בכל דרך שתראה, אבל התנה עמו "אך את נפשו שמור" – שהגמ' ממשיכה זאת ל"עבד שאמר לו רבו שבור את החבית ושמור את יינה", שהקב"ה התנה עם השטן שאף על פי שיש לו רשות להזיק לאיוב בכל מה שיחפוץ בכל זאת יהיה עליו להשאיר את כל מה שקשור לנפשו וחיותו של איוב, ומוכרח לנו מכאן יסוד וביאור נפלא, שיחברי איוב' היו בשביל איוב כ'נפשו' לכל דבר, ומשום כך לא יכל השטן להזיק בשום דרך לחברי איוב, וזאת משום שהקב"ה התנה עמו 'רק את נפשו שמור' ואם היה הורג אחד מהם הרי היה פוגע ב'נפשו' של איוב ממש. כי 'חברי' הוא ממש שיוך ל'נפשו' וקנין רוחני, וזה כפי רוח הדברים שהבאנו, שיש את 'סוד איחוד הנפשות' ועל האדם להגיע לדרגה זו של 'חברי' ולהתחבר ב'איחוד הנפשות' לחברו, להרגיש ולחיות את רגשותיו כי הרי 'או חבא חברי דאיוב או מיתותא'.

כדברים הללו ראינו בפרשת ראה, על הפסוק: "כי יסיתך אחיך בן אמך או בנך או בתך או אשת חיקך או רעיך אשר כנפשך וגו', שכאשר התורה הולכת ומונה את כל האנשים הקרובים ביותר לאדם, על פי דרגתם וחשיבותם, כתוב בפסוק שהמדרגה הגבוהה והחזקה ביותר היא: "רעיך אשר כנפשך" – כי לפי ראות התורה כאשר לאדם יש חבר ורעי זה קשר ואמון שאין למעלה ממנו, וכך הם פני הדברים על פי התורה. ומשום כך אמרו חז"ל: "או חברותא או מיתותא" -כי פנימיות מחייבת אמון והערכה הדדית שעומדת בכל טלטולי הזמן ולא שהיא ב'ערבון מוגבל' או בתנאים מסויימים, ולכך אם אנו רואים חברות של ריע וחבר קרוב ביותר שלאחר שנים של חברות מתבטלת ביום אחד ואפילו מחמת כמה סיבות, אות וראיה היא לכך שהחברות היא חיצונית ומשום כך היא ניתנת לזעזועים ולשינויים, כי דרגת 'רעיך' אמיתית יכולה להיות רק אם היא בדרגת 'אשר כנפשך' – כ'סוד איחוד הנפשות', וזוהי הדרגה הגבוהה ביותר, וכפי שהבאנו.

בספר "שיעורי חומש" להרב וולבה זצ"ל מובא על הפסוק: "כי ידעתיו אשר יצוה לבניו ולביתו אחריי", שפירש רש"י שם: אינו אלא לשון ידיעה, שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו". וכותב הרב וולבה זצ"ל כי "מדיני אהבת הבריות הוא ל'דעת' את זה שאתה אוהב, ואין זו סקרנות", והביא שם סיפור עם המשגיח דמיר ר' ירוחם ליוואויץ זצ"ל: שפעם הוא נסע ברכבת ממיר לורשא, נסיעה של שבע או שמונה שעות, והמנהג היה שכל היהודים היו מתכנסים בקרון אחד, ור' ירוחם לאורך כל הנסיעה התעניין ושאל לכל יהודי שבקרון למקום מגוריו, עיסוקיו ופרנסתו וכו' ומספר הרב וולבה, כי עד סוף הנסיעה הכיר המשגיח את כל אחד ואחד מיושבי הקרון, ולאחד כבר הציע שידוך ולאחר ייעץ על עסק שיכנס אליו וכו', והכל הוא כפי שאמרנו שיחביבות'

מחייבת 'ידיעה' והכרה, כי 'מדיני אהבת הבריות הוא לדעת את זה שאתה אוהב', ולכך דאג ר' ירוחם לא רק לשאול בשלום יושבי הקרון אלא ובעיקר רצה 'לדעת' לכל אחד ואחד, מהם צרכיו והרגשותיו, וזה בדיוק כפי שאמרנו שעל האדם לחיות ולהרגיש את מצבו של השני, וכפי שראינו שזהו מ"דיני אהבת הבריות".

ובאמת זהו חיוב כמעט מפורש בתורה, כי כתוב בפסוק: "אם כסף תלוה את עמי, את העני עמך". ופרש"י: "הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה העני", ורואים אנו מכאן, שישנו חיוב מן התורה לרדת לתוך מצבו ורגשותיו של השני, עד שיהוי מסתכל בעצמך כאילו אתה העני וזהו אולי גם הפשט ב'ואהבת לרעך כמוך' - להכניס את עצמך למצב של חברך, עד שיהיה 'ואהבת לרעך' – 'כמוך', כפשוטו ממש.

ראינו עוד כדברים הללו אצל משה רבינו ע"ה, שכתוב בפסוק: "ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם", ועל זה ביאר רש"י: "נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם", ודבר תמוה הוא, כי הרי משה רבינו ע"ה ראה בכל תקופת ילדותו את ה'יורא בסבלותם', את הסבל והקושי של אחיו בני ישראל, ומדוע רק עכשיו הוא רואה בסבלם? ולזה כתב רש"י 'נתן עיניו וליבו', כי כדי להיות מנהיג ולראות בסבלו של השני זהו רק ע"י שנכנסים וחיים את רגשותיו, כי רק האדם שנכנס לתוך ליבו של השני - יוכל לראות את הסבל והצער של השני, כי בלא שנשים את עינינו וליבנו להתבונן ולהרגיש כך גם לא נראה או נרגיש כלל בסבלו של חברנו העומד לצידנו, וכפי שמשה רבינו לא ראה או הרגיש זאת עד ש'נתן עיניו וליבו ורק אז זכה ל'ויגדל' - להיות מנהיגם של ישראל, כי כדי להיות מנהיג צריך להגיע לדרגה של 'מיצר עליהם', ויתכן שזהו גם מסוד 'איחוד הנפשות'.

דברים אלו הם חובה שמוטלת על כל אדם ואדם באשר הוא, ופוגשת היא אותו בכל צעד ושעל בחייו, ועל האדם לרדת לתוך מצבו של חברו ולחיות את ליבו ורגשותיו, ולשפוט כל פעולה או דיבור לאור זה, כי 'רעיך' הוא ממש 'כנפשך' – כי זה ממעלות הנפש וקנין רוחני טהור, ועד כדי כך שהשטן לא יכל להזיק את חברי איוב כי נצטוה 'רק את נפשו שמור', ולכך למדו משם חז"ל: "או חברותא כחברי דאיוב או מיתותא", כי חברות זו היא ממעלת הנפש, "ואם אין האדם מרגיש מרחוק אז הסיבה היא: כי גם מקרוב הוא אינו מרגיש", ועלינו לתת את עינינו וליבנו בחברינו וכפי שמשה רבינו ע"ה 'נתן עיניו וליבו' להיות מיצר על ישראל, וכך נזכה להגיע ל'סוד איחוד הנפשות'.

[נכתב ע"פ הבנת השומע ובאחריותו]

העלון להודש שבט
יצא בעז"ה בשבוע פרשת בא

נתרם בעילום שם – להצלחת התורם ומשפחתו שיחיו'

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, וכן לחלוקה באזורכם
ניתן לכתוב ל: memayan7@gmail.com

